

ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

Η ΣΤΗΛΗ ΜΟΥ

«Τι εἶν' τὸ κακὸ πού πλάκωσε σὲ στίχο καὶ σὲ πρόζα;» Τὶ φαντάζονται, θὰ ἠθέλαμε νὰ ξέρουμε ὅλοι οἱ Νεώτεροι «Ἕλληνες περὶ τῆς ὑπὸ τὸν ἥλιον θέσεως τῶν ποιητῶν καὶ λογογράφων;» Ἀς ἔχουν ὑπ' ὄψιν τῶν ἀπεθαναν παραγνωρισθέντες καὶ ἡ δόξα τοῦς ἦρθε μετὰ θάνατον; Ναὶ ἢ ὄχι; Περὶ τῶν μεγάλων πρόκειται. Ἀς περιμένουν λοιπὸν καὶ αὐτοί: διότι ἡμεῖς δὲν ἐγεννήθημεν ἐπὶ τέλους διὰ νὰ διαβάζουμε ὅλους τοὺς «Ἕλληνας ὁμιλοῦντας μὲ ρυθμούς καὶ ἐπιστολογραφοῦντας μὲ στίχους. Καὶ τώρα ἀρχίζουμε.

Ν. Κάπ. Στίχους «Θεοδοσίου» κάνεις ἐπὶ τοῦ παρόντος. Μὴ θυμώσης! Σκέψου. Ζύγισε τὰ πράγματα. Σκέψου, πέταξέ τους» δὲν θὰ χάσης τίποτα.

Κύριε Κ. Παπαδ. ὁ «ἄσματος δρόμος» κάπως ἐπέτυχ' ἂν καὶ θυμίζῃ ἀρκετὰ ποιητὴν θανόντα ὁ ὅποιος ἔκανε κατάχρησιν τοῦ «καί». Διαγράφωμεν ἕνα τρίστιχο καὶ ἴσως τὸν δημοσιεύσουμε. Ἀρκετὰ πιτυχημένη καὶ ἡ μετάφρασις τοῦ σύννεφου τοῦ Σέλεϋ. Νὰ ἀποφεύγης μερικά, πού κάποιον ποιητὰ τὰ μεταχειρίστηκαν χάριν ὁμοιοκαταληξίας καὶ μᾶς τὰ κόλλησαν στὴ γλῶσσα. Τὸ «σπηλιάρι» καὶ τὰ «σπήλια» δὲν τὰ λένε πούθενά· εἶνε φκισμένα καὶ τραβηγμένα γιὰ τὴν ἀνάγκη τοῦ στίχου κτλ. σπηλιά λέει ὁ κόσμος καθὼς καὶ φωλιά. Σιγὰ σιγὰ θὰ μᾶς κάνετε νὰ συχαθοῦμε τὴν ὥρα αἰ δημοτικὴ γλῶσσα μὲ ὅλες αὐτὲς τίς ὑπερβολές.

Κύριε Κάντορ Ντολόρη διάβασε τὸ Χωρὶς γραμματόσημο, Μὴδὲν παρεξηγήσεις δηλαδὴ. Ἡ μετάφρασις δὲν εἶνε ἀσχημὴ ἀλλὰ μεγάλο τὸ εὐλογημένο. Καὶ ὁ ποιητὴς τοῦ μεγάλου ἀλλά... φλύαρος καὶ ρητορικός! Ἐν τούτοις μὲ μερικὲς διορθώσεις εὐφρονίας, καὶ καθαρότητος ἐνοιῶν ἴσως δημοσιευθῇ... Περίμενε!

Ἄν τὸ πρόσθετος φίλε Μ. Βην. δὲ θ' ἀφίνες ἀναίσθητο τὸ παιδάκι στὶς πλάκες 'μπρός στὴ μάννα του, ὅρα χρειάζεται νὰ βράσῃ ἡ κόττα καὶ νὰ ἐτοιμασθῇ τὸ ζουμί της. Σκέψου το' καὶ θὰ δῇς ὅτι... δὲν ἐγκρίνεται! Γιάν. Παπανικ. Ὁραῖος ὁ δρόμος πού διάλεξες ἀλλὰ ἔχει ἀγκάθια. Ἀπ' αὐτὰ ἀγκυλώθηκε καὶ αὐτὸς ὁ Κρυστάλλης. Κανένας δὲν μπορεῖ νὰ φτάσῃ τὴν ἀφέλεια, τὴν ἀγνότητα, ἀλλὰ καὶ τὴ χάρι τοῦ Δημοτικοῦ τραγουδιοῦ. Τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ μὴν τὸ ἔχουμε ὡς παράδειγμα καὶ νὰ μὴν ἀρπάζουμε τὰ μοτίβα τὰ λαϊκά γιὰ νὰ πλέξουμε, ἂν μπορούμε, τριγύρω τους τὴν ἀληθινὴν Ρωμέικη ποιήσι. Ὁ μέγας Ρωμῆος ποιητὴς ἀπὸ 'κεῖ θὰ βγῇ. Ἡ ἔννεμι σου θὰ δημοσιευθῇ. Τὸ πρῶτο φιλή, κουτοζίνει λιγάκι.

Φίλε Ροδόφυλλε, ὅσο καὶ νὰ εἶνε τὸ τραγούδι μου, στυκόπαθο καὶ ἀκαθόριστο, πρέπει νὰ βγαίνῃ ἔστω καὶ ἀπὸ σπόντα κάποιον ἔννοια καὶ πρὸ πάντων νὰ μὴν στὸν ἀναγνώστη ἡ ἐντύπωσις ὅτι ἐννοῶς ἐκεῖνο πού αἰσθάνθηκε μιά ὥριμη στιγμή ὁ ποιητής. Ἐπειτα ἡ ἐλεύθερος στίχους θὰ εἶνε, ἢ θὰ ὑπακούσῃ σὲ κάποιον πειθαρχία. Φαίνεται κύριος τοῦ στίχου μὰ ὄχι ἐντελῶς, καὶ σοῦ ἀφηγεῖται πότε-πότε. Βάλτου χαλινάρι! Δεκαεξ, δεκαεπτὰ, δεκαπέντε συλλαβὲς δὲν πᾶνε, γιατί τότε ὁ ρυθμὸς βυτάει δικανίκια. Ἐπειτα μὴ φανέντε 'λάγγωμα λένε, ὄχι λαγγιά! Εἶνε ἐκφρασις... κάποια μουδιασμάρα γλείφει τὸ σῶμα μου. Ν. Τσα, κατὰ τὰ ἄλλα... ἡ ὑπερλυστική σακατεῖ τὸν πεζὸ λόγο. Μὲ τὰ πεζογράφουδα, τείνουμε νὰ δημιουργήσουμε ὕψος ἀπαγγελίας τοῦ παλαιοῦ καιροῦ καὶ μονόλογον κλαίοντα ὑπερβολῆς τῇ μοῖρᾳ μας. Τῆς ψυχῆς ὁ πόνος δὲν

πρέπει νὰ φωνάζῃ καὶ σὲ δυὸ τετράστιχα λέγεται καλύτερα. Ὅρα Μαλακάση «Πεπρωμένα».

Τι νὰ σοῦ εἰπῶ Φρ. Φρ. Γνωρίζεις τὸ «ἐριτζοῦμ» τριάντα ἕνα! ἐριτζοῦμ τριάντα δύο, ἐριτζοῦμ τριάντα τρία καὶ μισό; Καὶ τοῦτο ἐστὶ ρυθμὸς καὶ στίχος. Μᾶς ἐστάλη ἀλλὰ δὲν τὸν δημοσιεύομεν!

Ὅσο καὶ ἂν «τῶν ὀνείρων» τῶκαμες τῶν ὀνείρων τὸ γράμμα σου παμπόνηρον Διαβάτη... δὲν περνάει! Ἐγίνες λοιπὸν... Καλὰθίος!

Factum. Εἶνε, καὶ ἔκ φύσεως ἡ στιχουργικὴ βεβαίως κατὰ τὰ ἐννέα δέκατα ὅμως εἶνε ἄσκησις. Ἡ ποιήσις ὅμως φιλτάτε μόνον ἐκ φύσεως διότι ἄλλως δὲν θὰ ἔγραφε κάποιος νεώτερος ποιητὴς ὅτι

«Καὶ διότι εἶνε στραβὸς ὁ Χάρος
δὲν ἔξερες πότε ἡ ψυχὴ θὰ βγῇ»

ἐνῶ συνήθως ἡ ψυχὴ βγαίνει, ὅταν διαβάξῃ κανεὶς τοιαῦτα! καὶ τὸ παρακάτω...

Πρόθυμος, ναὶ στὰ γλέντια τρέχεις
καὶ πούθενά δὲν εἰς' ἀπὸν
τράβα μ' αὐτὰ, σὸ νοῦ νὰ ἔχης.
«Ἐμπρός» τί στέκεσαι λοιπόν;

Ὅλα αὐτὰ σοῦ τὰ λέμε γιὰ νὰ ἀλλάξῃς ἐντελῶς... μὰ ἐντελὼς τὸ δρόμο σου καὶ τότε θὰ γράφῃς εἴμεθα βεβαίως! Πρὸ παντὸς ὄχι θυμούς. Δὲν τὰ καταφέρνεις ἀκόμα Πόθε. Τὸ ζήτημα δὲν εἶνε νὰ γράφῃ κανεὶς στιχολογία ἐντυπώσεων τοῦ τι αἰσθάνεται ἀνακατεμένα, βιαστικά, πού νὰ πιάνεται ἡ ἀναπνοή του. Διαλέγει κατὰ; καὶ γύρω του κεντᾷ! Αὐτὸ εἶνε τὸ πᾶν κι' αὐτὸ εἶνε ἡ τέχνη γι' αὐτὸ δὲ χαρίζεται καὶ κάστανά! Μὴ βιάζεσαι καὶ μὴ βιάζῃς τὰ πράγματα. Ὡς αὐτοκτονία «περίεργο πῶς ἐπέτυχες». Ἀπὸ τὸν ἴδιο δρόμο ὅμως δὲν πέρασες ἀγαπητέ. Ἐκεῖνος ἦταν ἴσιος καὶ στρωτός· ὁ πρῶτος. Ἄν μπόρῃς ξαναγύρισε!

Ο ΑΡΧΙΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠΟ ΠΑΝΤΟΥ

Η ΜΑΣΚΑ

Ἀς ἀφίνουμε πότε-πότε καὶ τὰ τραγικά καὶ τὰ παραξικάρδια· ἡ καὶμένη ἡ ζωὴ μᾶς δίδει στιγμὲς ἀπολαύσεων καὶ μᾶς ἀνοίγει τὴν ἀγκαλιά της καὶ μᾶς προσκαλεῖ νὰ νανουρισθοῦμε καὶ ν' ἀποκοιμηθοῦμε γιὰ λίγη ὥρα.

— Παῖξε τὸ δράμα σου κύριε ὅσο θέλεις καὶ ὅσο σοῦ ἀρέσει· λάβε καὶ τὴν μορφήν τοῦ πόνου καὶ τῆς ἀπογνώσεως καὶ τῆς θλίψεως καὶ τῆς ἀτελεισίας· δῶσε σὸ πρόσωπό σου τὴ σύσπασιν τῶν μυῶν τῆς φρίκης, τῆς ἀηδίας· ἀλλὰ ἐπὶ τέλους πρέπει καὶ νὰ γελάσῃς λιγάκι ἄνθρωπε κακόμενε. Τὸ ὠραιότερον ἔργον γλυπτικῆς πού ἔχω ἰδῆ βρίσκεται στὸ Παρίσι καὶ λέγεται ἡ μάσκα! Ὁ καλλιτέχνης τοῦ δὲν ἐνεπνεύσθη μόνος του, ἀλλὰ δανείστηκε τὴν ἐμπνευσίν ἀπὸ ποιητὴν. Γιατὶ ἡ μάσκα γράφηκε σὲ θαυμάσιους καὶ παρακτικούς στίχους καὶ ἀπ' τὸν δαιμόνιον Μπωντελαίρ. Εἶνε μιά γυναῖκα συμβολικὴ, τῆς ὁποίας τὸ μισὸ πρόσωπο ἐκφράζει ὅλη τὴ χαρὰ καὶ τὴν ἀγαλλίασι, θὰ μπορούσαμε νὰ εἰποῦμε ὅτι ἐκφράζει καὶ τὴν ἡδονή, ἐν ᾧ τὸ ἄλλο μισὸ ἐκδηλώνει τὸν πόνο, τὴ θλίψη, καὶ τὴν ἀγωνία. Τὸ νὰ τὸ γράφῃς σὲ στίχους, ὅπως τοῦ Γάλλου ποιητοῦ, τὸ δράμα αὐτό, εἶνε βέβαια θαυμάσιον ἔργον τέχνης καὶ σατανικὴ σύλληψις ἰδέας, ἀλλὰ νὰ κατορθώνης τὸ ἴδιο καὶ περισσότερο στὴν ἀψυχὴν ὕλην ἀπάνω, εἶνε μοναδικὸ φαινόμενο. Ἐκεῖ στὸ ἀγαλμα αὐτὸ ἅμα τὸ κυττάζεις ἀπ' τὸ ἕνα μέρος χαμογελᾷ χαριτωμένα καὶ ἀνθεῖ τὸ χαμόγελο πού βγαίνει μέσα ἀπ' τὰ βάθη τῆς ψυχῆς. Δὲς καὶ τὸ μάρμαρο ἢ ὁ μπρούτζος, ἡ ἀψυχὴ ὕλη, σκιερὰ δολοκλήρη γιὰ νὰ ἀντικαθρεφτῇ στὸ μισὸ μέρος τοῦ προσώπου τὴν ἡδονικὴν ἐκφρασι, ἐν ᾧ τὸ ἄλλο μισὸ, ἐν ᾧ γυρίζεις σιγὰ-σιγὰ πρὸς τὸ ἄλλο μέρος, τὸ βλέπεις νὰ σφίγγεται, νὰ σπαραξῇ, νὰ πονῇ.

Ἡ «μάσκα» αὐτὴ μιλεῖ μόνη της· δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ λεζάντα, τὴν ἴδια στιγμή σοῦ λέει συμβαίνουν καὶ τὰ δυὸ στὸν ἄνθρωπο· διότι καὶ τὰ δυὸ γεννήθηκαν μαζί καὶ ἀγκαλιασμένα ἦρθαν στὸν κόσμο, καὶ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τὰ χωρίσῃ. Στὸ μωρὸ παιδάκι πού μόλις ἔχει γεννηθῇ μπορεῖ κανεὶς νὰ ἰδῇ ζωγραφισμένην στὸ προσώπακι τοῦ ὅλη τὴ μεγάλη αὐτὴ ἀλήθεια. Δὲν ἔξερες ἅμα τὸ κυττάζεις, καὶ παρακολουθεῖς τὴν ἀγγελικὴν τοῦ ἐκφρασι, ὅταν ἀρχίσουν νὰ κινῶνται οἱ μῆς τοῦ προσώπου του, ἂν θ' ἀρχίσῃ νὰ γελά ἢ νὰ κλαίῃ.

Τὸ ἴδιο μοῦ συνέβη προχθὲς μὲ μιά πάλιά μάσκα ἀπὸ κεῖνες πού, με ὅλη τὴν ἀκρίβεια τῆς ἐποχῆς ἡ τιμὴ τους, δὲν εἶνε μεγαλύτερη ἀπὸ πέντε-ἕξ δραχμῆς. Ἦταν φτιασμένη με χαρτόνι· χρωματισμένη κόκκινη, ὀροδομάγουλη, με μύτη μεγάλη καὶ με μιά γκριμάτσα στὰ χεῖλια πού θὰ ἔκανε πολλὰς ἀπλοήτους νὰ ἐκαρδιοσπῶν στὴν ἀκμὴ της, γιατί τότε τὴν ἔβλεπα κουρελιασμένη καὶ τρωμένη καὶ πεταμένη στὸ αὐλάκι τοῦ πεζοδρομίου τῆς μακρινῆς συνοικίας πού θὰ ἔπαίξε τὸ ὄπλο της.

Δὲ γελοῖος πιά. Τὸ νερό, θόλο, πρᾶσινο γλυτροῦσε ἀπὸ πάνω της. Ποιὸς ἔχει πόσες ὥρες, ἂν ὄχι μέρες, ἔμενε ἐκεῖ μέσα μπλεγμένη με κατὶ πέτρας πού τὴν κρατοῦσαν καὶ δὲν τὴν ἀφηνάιναν νὰ τὴν παρασύρῃ τὸ νερό. Ἀπ' τὸ μέρος, πού ἔβγαине ἔξω λιγάκι ἀπ' τὸ νερό, ἂν πρόσθετος κανεὶς θὰ ἔβλεπε ἀκόμα τὴ γκριμάτσα τοῦ σπληνίζετα κα-

ΤΙΤΣΙΑΝΟ. — Φλόρα. [Μουσείον τῶν Ὑφφίται τῆς Φλωρεντίας].

ΤΙΤΣΙΑΝΟ - ΒΕΤΣΕΛΙ

Αὐτοπροσωπογραφία (Λονδίνον)

Εἰς ἓνα μικρὸ χωρίον, τοῦ Καντόρε, εἰς τοὺς πρόποδας τῶν Δολομιτικῶν Ἀλπεων, μεταξὺ τοῦ Τυρόλου καὶ τοῦ Φριούλ, εἰς μίαν ἀπὸ τὰς ὡραιότατας γωνίας τῆς γῆς, ἐγεννήθη τὸ 1490 ὁ Τιτσιάνο Βετσελί. Οἱ γονεῖς του ἦσαν ἀπὸ τὰς ἐπισήμους οἰκογενεῖας τοῦ τόπου, ὁ δὲ υἱὸς τὸν ἐκκληρονόμησεν ὅλα τὰ προτερήματα τῶν συντοπιτῶν του. Ἐξυπνοὶ οἱ Καντορινοί, πρακτικοὶ καὶ ἰσχυρογνώμονες ὅπως ὅλοι οἱ ὄρειοί, ἀποτελοῦν καὶ σήμερον ἀκόμη μίαν φυλὴν ἰσχυράν, μεγαλόσωμον, πτωχὴν μὲν ἀλλὰ ὑπερήφανον καὶ ἰσορροπημένην.

Ὁ νεαρὸς Βετσελί ἐπαρουσίασε καὶ διετήρησε καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν τὰ χαρίσματα αὐτά, καὶ αὐτὰ ἀκριβῶς ἐκρίναν τὴν καλλιτεχνικὴν του παραγωγὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν του ὑπόστασιν. Νεώτατος ἀκόμη ἐφύγεν ἀπὸ τὴν πατρικὴν πόλιν διὰ τὴν λαμποκοποῦσαν Βενετίαν. Ἡ διαμονὴ του ἐκεῖ ἐγένετο διαρκὴς καὶ δὲν διεκόπη εἰμὴ ἀπὸ μικρὰ καὶ ὀλιγοχρόνια ταξίδια εἰς τὰς πλησίον ἀκμαζούσας πόλεις.

Ὅστε καθ' ὅλην του τὴν ζωὴν ἐβασίλευσεν ἐπὶ τῆς Βενετίας χωρὶς κανεῖς νὰ δυνηθῇ νὰ κλονίσῃ τὸν καλλιτεχνικὸν θρόνον του, μέχρι σήμερον σεβαστόν.

Πραγματικῶς μετὰ τὴν μαθητείαν του, πρῶτον πλησίον τοῦ περιφήμου μωσαϊστοῦ Τζούκατι καὶ κατόπιν εἰς τὸν περίφημον ζωγράφον τῶν Μαντόνων Ἰωάννην Μπελλίνην, ἐπεβλήθη εἰς τὸ κοινὸν τῆς ἰδιαίτερας πατρίδος του καὶ δὲν ἀφῆκε τὰ σκήπτρα ἀπὸ τὰς χεῖρας του εἰμὴ ὅταν τὰς ἐνέκρωσεν ὁ θάνατος εἰς ἡλικίαν σχεδὸν ἐνενηκοντα ἑτῶν.

Ὁ ἰσορροπημένος χαρακτὴρ του τοῦ ἔδωκε μίαν τέχνην ὅπου ἡ ἰσορροπία παίζει τὸν κυριώτερον ρόλον. Ὅλα τὰ προτερήματα καὶ αἱ ἀρεταὶ συμβάλλουν διὰ νὰ δώσουν εἰς τὰ ἔργα του μίαν ἁρμονίαν τοῦ συνόλου καὶ τῶν καθέκαστα ὥστε ὁ θεατὴς νὰ μὴ ζητῇ τίποτε περισσότερον παρὰ νὰ θαυμάσῃ Χρῶμα θερμό, χωρὶς τὰς φωνασίας τῆς φλαμανδικῆς σχολῆς, σχέδιον χωρὶς τὰς ὑπερβολὰς τῆς ἀνατομίας καὶ τὴν κατάπτωσιν τῆς τέχνης εἰς ἐκτελεστὴν ἀνατομικῶν παρασκευασμάτων, σύνθεσις φυσικὴ καὶ ἀνεπιτήδευτος, πάντοτε ἁρμονικὴ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν.

Τὸ ἔργον του εἶνε πλούσιον ἀπὸ τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς, ποίημα ὁλόκληρον σχημάτων καὶ χρωμάτων. Μία ἐπιστήμη εἰς τὴν ἐκφράσιν τοῦ αἰσθηματος καὶ τοῦ φυσικοῦ· μὴ μέση ἀλλὰ σαφὴς ὁδὸς μεταξὺ τοῦ αὐστηροῦ πλούτου καὶ τῆς ἀρενωπῆς λεπτότητος. Καὶ ὑπεράνω αὐτοῦ τοῦ ἔργου ὁ καλλιτέχνης χαλινάγωγε τὴν φιλοδοξίαν τοῦ νὰ ἐκπλήξῃ, τὴν ὑπερβολὴν τοῦ αἰσθηματος καὶ ἰδίως καμμία τάσις νὰ ἐπεξηγήσῃ τὸ ἀνεξήγητον. Ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του δίδει πολὺ ὀλίγον. Δὲν ὑπολογίζει ὅπως ὁ Μιχαὴλ Ἀγγελος. Εἶνε μακρὰν ἀπὸ τὰ ὄνειρώδη δημιουργήματα τοῦ Ρέμπραντ. Ἀφίνει, χωρὶς νὰ τὰ περιφρονῇ, τὰ πυροτεχνήματα τοῦ Ροῦμπενς. Εἰς τὴν ἀνθωπότητα ἔδωκε ἓνα ἔργον νὰ θαυμάσῃ, χωρὶς νὰ τὴν κουράσῃ μετ' ἐπιστοφικὰς σκέψεις. Μερικοὶ θέλουν νὰ πιστεύουν ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου ἦτο κατωτέρα τῆς καλλιτεχνικῆς μεγαλοφυΐας του. Καὶ ἐν τούτοις ἐδοκιμάσθη εἰς τὴν ζωὴν. Ἀκόμη καὶ ἡ ἀστοργία τοῦ πατρὸς του τὸν ἐπληξέ καὶ ὅπως φαίνεται ἡ χορηματικὴ στενοχώρια ἡδύνατο νὰ ἐπηρεάσῃ τὴν σκέψιν του καὶ τὴν ἐργασίαν του. Ἐν τούτοις ἡ ἁρμονία ἦτο τόσο βαθειὰ σφρα-

γισμένη εἰς τὴν ψυχὴν του ὥστε δὲν ἐπηρεάσθη ἀπὸ τίποτε, ἐχώρισε τὴν ζωὴν ἀπὸ τὴν τέχνην, ἔχει ἀγαθῶς τὴν παραγωγὴν του, ἐκράτησε τὴν ζωτικότητά του μέχρι τέλους τῆς αἰωνοβίου ζωῆς του καὶ ἀγνός, παρὰ τὴν ἐπικουρείον διάθεσιν του, ἐξάρηκε μίαν ζωὴν εὐγενῆ καὶ στηριγμένην εἰς μίαν ἀπλήν φιλοσοφικὴν βάσιν τῆς εὐχαρίστου καὶ εὐκόλου λυρικῆς συγκινήσεως χωρὶς τὰς φρικασίαις τοῦ ἀτελευτήτου, χωρὶς τὴν ταραχὴν τοῦ μυστηρίου.

Τὰ ἔργα του ἡγγισαν ὅλα τὰ θέματα τῆς ζωγραφικῆς, προσωπογραφίας, μυθολογικῆς παραστάσεως, θρησκευτικὰ θέματα. Ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα ἦτο διδάσκαλος καὶ τὰ ἐνδύει ὅλα αὐτὰ μετὰ μίαν τέχνην λαμποκοποῦσαν καὶ αὐστηρὰν συγχρόνως.

Εἰς τὸ δράμα καὶ τὸ εἰδύλλιον τὴν αὐτὴν δύναμιν δεικνύει καὶ συγκινᾷ τὸ ἓνα μετὰ τὸ ἄλλο ὥστε νὰ μὴ ὑπερτερῇ ποτὲ τὸ ἓνα τοῦ ἄλλου. Εἰς τὴν περιφήμον Ἀνάληψιν, τὴν Ἀσσίοντα τῆς Ἀγίας Μαρίας τῶν Φρέων τῆς Βενετίας, ἔχει μὲ μίαν θαυμασίαν συνταγὴν ἰσοζυγίσει τὰ χρώματα, τοὺς ὄγκους καὶ τὰ αἰσθήματα. Ἐνας ὑπερκόσμιος χαρωπὸς ὁμιλος Ἀγγέλων ἀντιτίθεται πρὸς τὸν πραγματικὸν ἐκπληκτικὸν ὄμιλον τῶν Ἀγίων, καὶ τῶν Μαθητῶν. Καὶ εἰς τὸ ὑπέροχον ἀπὸ τρυφερότητα ποίημα τῆς Ὑπαπαντῆς, εἰς τὸν Ναὸν τῆς Παρθένου τῆς Ἀκαδημίας τῆς Βενετίας, τὸ ἀρρήτως τρυφερόν θέαμα τῆς παιδίσκης Παρθένου ἀνερχομένης τὰς κλίμακας τοῦ Ναοῦ, περιβάλλεται ἀπὸ ἓνα πραγματικὸν πλαίσιον Ἀγίων καὶ ἄλλων προσώπων. Μία γαῖα πωλήτρια αὐγῶν ἀποτελεῖ μίαν ἁρμονικὴν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν τρυφεράν καὶ φωτοβολοῦσαν παιδίσκην, τὴν Παρθένον. Ἵσως ἄλλοι ζωγράφοι νὰ ἐξωτερικεύσαν πλέον ἰσχυρὰ τὰ βάθη τῆς ἡθικῆς ζωῆς ἢ τῆς σκέψεως. Ἵσως νὰ ἐξεδήλωσαν πλέον συναρπαστικὴν συγκίνησιν ἢ ὑψηλτεῖς ἀνησυχίας. Ἵσως ἐβυθώμεντρον βαθυτέρον τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν καὶ τὸ μυστικὸν τῶν ὄντων. Κανεῖς ὅμως μετὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἑλληνικῆς κλασικῆς ἀνθήσεως, τόσον γενικῶς ὥστε νὰ κυριαρχήσῃ ἡ τέχνη καὶ νὰ ἀδιαφορήσῃ διὰ τὰ ὀνόματα τῶν καλλιτεχνῶν, ἐπραγματοποίησε τὴν αἰσθητικὴν πραγματικότητα καὶ ἡδυνήθη νὰ παρουσιάσῃ εἰς τὰ μάτια μας τὴν καθαρότεραν καὶ πλέον ἀνθρωπίνην ἐκδήλωσιν τῆς.

Ἡ μέθη του ὑπῆρξεν ἐλαφρὰ καὶ λεπτὴ καὶ ἔμεινε πάντοτε κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του, κλασικὸς, μεθοδικὸς καὶ λογισμένος χειριστὴς τῶν γραμμῶν καὶ τῶν χρωμάτων.

Ὁ Τιτσιάνο ὡς προσωπογράφος ὑπῆρξεν ἓνας τῶν μεγαλυτέρων τοῦ κόσμου. Ἐὰν δὲν ἀνεξήγησε τὰ βάθη τῆς ψυχῆς, κατώρθωσε νὰ ἀναπαραστήσῃ τὴν ἀνθρωπίνην φυσιογνωμίαν καὶ νὰ δώσῃ τὴν ἐκφράσιν τῆς ζωῆς. Πλήθος προσωπογραφία ἐξεληθούσαι ἀπὸ τὰς χεῖρας του σώζονται εἰς τὰ διάφορα μουσεῖα.

Γεμάται ἀπὸ ἀλήθειαν, δονοῦνται ἀπὸ μίαν συγχορδίαν χρωμάτων καὶ φωτός.

Εἰς τὰς μυθολογικὰς σκηνὰς του μετὰ διονυσιακὰ ἄσματα καὶ καπνοὺς τοῦ οἴνου ψάλλει τὸν εἰδωλολατρικὸν ὕμνον τοῦ πρὸς τὴν γυνὴν σάρκα. Εὐχρημον, γεμάτην ζωὴν, ἀπαστρέπτουσαν,

τριγύρω τῆς χορεύουν μαινάδες καὶ σάτυροι. Μὲ ἓναν ἔρωτα λεπτὸν καὶ ἀγνὸν ὑμνεῖ τὴν γυναῖκα ὡραιότητα. Ἐνας ὡραίος τύπος γυναῖκος ἐπαναλαμβάνεται εἰς τὰ ἔργα του. Ἐχει τὶς ὡραῖες γραμμὰς τῆς ἀρχαίας Ἀφροδίτης, ἀλλὰ μὲ μίαν ἐκφράσιν ἀρρήτου γλυκύτητος καὶ ἀγαθότητος. Ἡ φύσις εἰς τὴν Βενετίαν τοῦ παρέχει ὑποδείγματα μεταξὺ τῶν ξανθοπλοκάμων κόρων τῆς, ἀλλὰ ὁ ἔρωτος του τὶς ἐξωραΐζει περισσότερον καὶ τὶς ἐξιδανικεῖ. Ἀνεγνώρισαν εἰς πολλὰ ἀπὸ τὰ ὡραῖα αὐτὰ δημιουργήματά του τὴν κόρην τοῦ Πάλμα, τοῦ ζωγράφου, τὴν Βιολάντην, τὴν ὁποίαν ἡ παράδοσις θέλει ὡς ἔρωμένην του. Ἄλλοι εἰς τὰς ὡραίας αὐτὰς γυναῖκας τοῦ Τιτσιάνο ἀναγνωρίζουν τὴν Κιάρὰ Ντιάντι, κόρην ἐνὸς ἐργάτου τῆς Φερράρας καὶ ἔρωμένην τοῦ Ἀλφόνσου ντ' Ἐστε καὶ κατόπιν σύζυγον του μετὰ τὸν θάνατον τῆς Λουκρητίας Βοργία. Ἐν τούτοις ὅλα αὐτὰ τὰ πρόσωπα δὲν εἶνε ἄλλο εἰμὴ μὴ δημιουργία τοῦ καλλιτέχνου καὶ ἡ περίφημη Φλόρα, ἡ Χλωρί, τοῦ Μουσεῖου τῶν Ὀφίτσι τῆς Φλωρεντίας, εἶνε ὁ τύπος ἀπὸ τὸν ὁποῖον προέρχονται ὅλαι αἱ γυναῖκες τοῦ Τιτσιάνο. Ὁ Τιτσιάνο ἐκτὸς τῆς Βενετίας ἐξέτελεσε τοιχογραφίας καὶ ἄλλα ἔργα εἰς τὴν Πάδοβα, τὴν Φερράρα καὶ ἄλλας πόλεις.

Ἐξέτελεσε πολλὰς ἐργασίας διὰ τὸν Κάρολον Νον καὶ τὸν υἱὸν του Φίλιππον τὸν Πον. Ἡ προσωπογραφία τοῦ Καρόλου τοῦ Νον, ἓνα ἀπὸ τὰ ἀριστουργήματα τοῦ Τιτσιάνο, ἐκάλυψε μὲ τιμὰς τὸν καλλιτέχνην. Ἐκίνησε τὸν θαυμασμὸν τοῦ μονάρχου καὶ εἰς ἀνταμοιβὴν τὸν ὠνόμασε Κόμητα παλατίνον, αὐλικὸν σύμβουλον καὶ τὸν ἐπαρρησιόμορφησε μετὰ τὸν χρυσὸν πτερνιστήρα καὶ μετὰ τὰ συμπαρομαρτοῦντα προνόμια. Ἀλλὰ ὁ ζωγράφος ὀλίγον ἐκολακεύθη διὰ τὰς τιμὰς ταύτας. Ἐξηκολούθησεν ὡς καὶ πρότερον ἐργαζόμενος μετὰ τὴν αὐτὴν μετριοπαθεῖ προβλεπτικότητι. Μετ' ὀλίγον ἐκάλεε ὁ Κάρολος τὸν ζωγράφον εἰς τὸ Ἀουξμπουργ, τὸ Ἀκίσ-γανον.

Ὑπάρχει μάλιστα καὶ ἓνα ἀνέκδοτον τὸ ὁποῖον ἂν δὲν εἶνε αὐθεντικόν, δείχνει ὅμως πόσον ἐθαύμαζε ὁ Κάρολος τὸν Τιτσιάνο. Κάποτε ἔπρεσε ἓνας χρωστήρ ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ζωγράφου ὅταν ἐξέτελε τὴν διάσημον προσωπογραφίαν του, ἔσκυψε δὲ ὁ ὑπερήφανος μονάρχης, τὸν ἐσήκωσε καὶ ἐγκραΐζων αὐτὸν εἰς τὸν Τιτσιάνο:

— Ἀξίζει, εἶπεν, ὁ Τιτσιάνος νὰ ὑπηρετηθῇ ἀπὸ ἓνα Καίσαρα!!

Τὴν 27 Αὐγούστου 1576 ὁ Τιτσιάνο προσεβλήθη ἀπὸ τὴν πανώλην ἢ ὁποῖα ἐδέριξε τὴν Βενετίαν καὶ ἀπέθανε.

Ὁ Νόμος ἦτο αὐστηρὸς ἀπαγορεύων τὴν ταφὴν τῶν λοιμοπλήκτων ἐντὸς τῆς Βενετίας· τὸ τρομερὸν ὅμως συμβόλιον ἐκάμφθη πρὸ τοῦ μεγάλου νεκροῦ, ἐπέτρεψε τὴν ταφὴν του εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀγίας Μαρίας τῶν Φρέων, ὅπου ἐξέφρασε τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ταφῇ πλησίον τοῦ μεγαλειώδους ἔργου του, τῆς περιφήμου Ἀναλήψεως.

Ὁ θάνατος τὸν κατέλαβε πρὶν τελειώσει ἓνα πίνακα θρησκευτικὸν προωρισμένον νὰ τεθῇ ἄνωθεν τοῦ τάφου του.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Δανάη

[Πινάκωθις τῆς Νεαπόλεως]